

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XIV. Vtrum causa concupiscentiæ sit delectabile absens?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

Art. 1. Respondetur: Concupiscere est simul, ac coniunctim cupere. Simultas autem, & coniunctio in cupiendo, alia est ex parte obiecti tantum, alia ex parte & obiecti, & subiecti. Quæcunque enim sunt volita alicui tanquam subiecto perfectibili per illa, amantur coniunctim, & per modum compositionis ex parte obiecti, siue ea velit principium in se simplex, vel quoad partem simplicem sui, siue compositum, & quoad omnem partem componentem. Qua de causa dictus est supra quæst. 7. amor concupiscentiæ, quicunque vult aliquid, tanquam adiacens alteri, & quatenus illi prodest. Alia verò sunt, quorum affectus est coniunctiuus etiam ex parte principij, vt patet in bonis sensibilibus, quæ afficiunt animam simul cum corpore, ideòque terminant affectum, quatenus vtrique coniunctim prodesse possunt. Patet verò maiorem esse rationem concupiscentiæ, seu cupiditatis quasi compositiæ, vbi intercedit coniunctio, & compositio ex parte obiecti, & subiecti simul, quam vbi ex parte obiecti tantum. Bona porro spiritalia pertinent ad solam animam, & solum per redundantiam possunt afficere corpus. At bona sensibilia corpus pariter, & animam afficiunt ex sua natura. Itaque concupiscentia maxime, ac propriissime dicitur de appetitu sensitivo, qui solum versatur circa sensibilia directè.

Art. 2. Iam appetitus sensitivus solum mouetur bono delectabili sensibili, cum non sit capax honesti, vt honestum est; atque vtile non habeat vim mouendi appetitum ratione sui, vt vtile formaliter est, sed semper, ac necessariò ametur ratione alterius, nempe eius, ad quod est vtile, & respectu cuius proinde habet rationem puri mediij, de cuius conceptu est, vt sit appetibile tantum ratione alterius. Totum igitur motuum appetitus sensitivus est delectabile secundum sensum. Delectabile porro ipsum, sicut apprehensum secundum se, mouet ad amorem sui, per quem adaptat sibi animal, vt dictum est supra; Ita apprehensum, vt absens, mouet ad affectum intensiuum præsentis, & exclusiuum absentis, vt pote nocentis animali, & contradicentis inclinationi amoris præsuppositi. Huic autem affectui accommodatum est specialiter nomen concupiscentiæ, quanquam sit ex natura rei commune omni affectui appetitus sensitivi, ratione iam dicta. Quia videlicet impressio, ac motio appetibilis, quatenus absentis, in appetituum est præ cæteris manifesta, ac sensibilis, vt notatum est iterum supra, & exponitur magis quæst. 23. Patet igitur, concupiscentiam, maxime, ac propriissime talem, esse in primis passionem, vt pote existentem in appetitu sensitivo, ac deinde mouere ad præsentiam delectabilis secundum sensum; vt pote conceptam ex motione ipsius delectabilis, vt absentis, ac proinde displicentis eatenus, & impellentis appetituum ad vitationem, & exclusionem huiusmodi circumstantiæ ex se odiosæ in re amabili secundum se.

Art. 3. Rectè igitur definitur concupiscentia passio mouens ad præsentiam delectabilis secundum sensum. Certè in hoc potissimum sensu accipitur in præsentia. Quod tamen non tollit, quo minus frequenter confundatur cum desiderio, quod latius patet, & communiter tribuitur appetitui rationali, cuius sphaera patet latius. Hoc autem pacto concupiscentia est affectus circa bonum absens, intensiuus, ac inductiuus præsentis eius. Obseruatum nimirum sæpius est, nomina passionum traduci sæpè ad significandos affectus rationales, atque vice versa, propter affinitatem, & mutue proportionis rationem vtrisque communem: Quod tamen in hac voce concupiscentiæ est aliquatenus minus familiare. Quia peculiaris sensibilitas, ac notorietas affectus

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. I.

sensitivi circa delectabilem absens, notata nuper, effecit, vt nomen concupiscentiæ potissimum, & ex vltu magis familiari ipsi adhæreret, vt etiam effectum est eadem ferè ratione, vt eadem vox accipitur plerumque in malo, vt obseruatum est supra cum D. Thoma. Atque ex his patet ad 1. Quia in illis locis sumitur concupiscentia in latiori, quam hic sumatur, significatione, & confunditur cum desiderio.

Ad 2. Dicitur similiter, concupiscentiam in latiori significatione, & iuxta suam originem à cupiendo cum similitudine, & coniunctione, accommodari posse amoris quoque, & gaudio præsertim appetitus sensitivi; sed tamen pressius sumptam congruere soli appetitioni delectabilis secundum sensum, eiusque absentis. Atque hoc modo accipiendi sunt, & Philosophus, & Augustinus, nisi quod Augustinus accipi etiam potest in sensu causali, quatenus amor est causa concupiscentiæ strictè sumptæ, vt dictum est supra.

Ad 3. Patebit responsio infra quæst. 16. Interim Damascenus usurpat timorem in latiori significatione, vt notat D. Thomas quæst. 30. art. 2. ad 3. Quo pacto solet timor, & spes poni pro omni motu in bonum, & in malum absens. In præsentia autem sumitur concupiscentia strictè, atque eodem pacto exponetur infra timor quæst. 34.

Ad 4. Dum diuidit Philosophus concupiscentias in naturales, & non naturales, nequaquam significat supernaturales, seu superantes virtutem actiuam naturæ, nomine non naturalium, sed alio longè diuerso loquitur sensu, vt apparebit infra opportuniùs quæst. 42. Videri interim potest D. Thomas in præsentia quæst. 30. art. 3. Quapropter non naturalitas, seu præternaturalitas attributa à Philosopho quibusdam concupiscentiis nihil contradicit connaturalitati, qualis à nobis agnita est superius in passionibus vniuersaliter omnibus.

Ad 5. Repugnat quidem infinito, vt fiat cathegorematicè præsens, seu secundum omnes suas partes collectiue. Cæterum non repugnat, vt fiat præsens secundum quolibet suas partes determinatè cum successione alterius post alteram sine fine. Hoc autem solum secundo modo dicuntur à Philosopho, nec non à D. Thoma art. 4. eiusdem quæstionis concupiscentiæ aliquæ infinite: Quia, videlicet, habita vna parte boni concupiti vt pecuniarum, tendunt vltèrius ad inducendam præsentiam vltèriorem alterius, & alterius partis sine fine.

Q V Æ S T I O XIV.

Vtrum causa concupiscentiæ sit delectabile absens?

Videtur non esse 1. Quia in delectabili, quod sit absens, est malum, & priuatio. Malum autem, & priuatio non est causa concupiscendi, ne quidem partialis, sed magis abominandi, ac fugiendi. Ergo delectabile non est causa concupiscentiæ, quatenus affectum absentis.

2. Quilibet affectus prosequentiùs coniungit affectiue subiectum, cui inest cum obiecto, quod est motiuum, & causa illius, idemque obiectum necessariò placet eidem subiecto ex vi eiusdem affectus. Quia omnis alius affectus prosequentiùs participat naturam amoris, vt pote causæ suæ eatenus homogeneæ. Amori verò attributa est superius veraque ea vis coniungendi, & complacendi. Impossibile autem est, vt placeat cuiquam delectabile, vt absens, vtque eidem, vt absenti coniungatur quis affectiue, cum

omnibus displiceat absentia ipsius delectabilis, omnesque ab ea fugiant, quantum possunt. Repugnat igitur, ut obiectum, & causa concupiscentiae, quae est affectus prosequutius, sit delectabile absens.

3. Concupiscentia intendit praesentiam delectabilis, atque, ut eam inducat, operatur, quantum potest. Praesentia igitur potius, quam absentia est conditio requisita in ipso delectabili, quatenus mouente ad concupiscendum.

4. Quod est concupiscentia in appetitu sensibili, hoc est desiderium in rationali. Desiderium autem fertur ad delectabile, etiam ut praesens, iuxta illud 1. Petri 1. 12. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Ergo concupiscentia ferri similiter potest ad delectabile secundum sensum, etiam quatenus praesens.

5. Experientia voluptatis praesentis accendit concupiscentiam similium in posterum voluptatum, ac proinde ipsum frui est causa iterum concupiscendi. Qua de causa delectatio dicitur causare sitim, & desiderium sui, ut docet D. Thomas quaest. 33. art. 2. Eamque in rem adduci solet illud Poetae: *Nec gramina riuis, Nec cythis saturantur apes, nec fronde capellae.* Ergo delectabile praesens non minus, vel etiam magis, quam absens, est causa concupiscentiae. Confirmatur ex Augustino tract. 15. in Ioan. ad illud: *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Pone ergo, ait, hydriam esse cupiditatem, & aquam de profundo voluptatem. Cum peruenierit quisque ad voluptatem saeculi huius, cibus est, potus est, spectaculum est, &c. Numquid non iterum sitiet?*

6. Nullus effectus excludit vi sua, saltem per se, principium, & causam suam. Concupiscentia autem tota vi in hoc incumbit, ut excludat absentiam delectabilium, & inducat eorum praesentiam. Igitur delectabile, ut absens, non est principium concupiscentiae.

7. Si delectabile esset causa concupiscentiae, tot essent species concupiscentiarum, quot sunt species delectabilium. Quia actus appetitus, & sensus multiplicantur specie iuxta multiplicatam obiectorum formalium, quae sunt causae mouentes ad illos. Sequela autem contradicit D. Thom. quaest. 30. art. 2. initio, aliorumque communis consensus ibidem.

8. Quod est causa amoris, quatenus praescindens ab absentia, & praesentia, idem est causa concupiscentiae, quatenus absens. Dictum autem est supra, causam amoris esse bonum cognitum, utique, ut praescindens ab omnibus speciebus boni, praesertim utilis, & delectabilis, seu potius, ut complectens eandem indiscriminatim. Dicendum igitur est, causam concupiscentiae esse bonum absens cum eadem vniuersalitate, & absque restrictione ad speciem particularem boni delectabilis; idque adiuncta cognitione, tanquam causa partiali, siquidem requiritur ad concupiscendum, non minus, aut aliter, quam ad amandum.

Respondetur. Diuersas specifica affectuum dependet ex diuersitate specifica obiectorum mouentium ad illos secundum virtutem actiuam, quam exercent circa ipsos. Nempe diuersitas obiectorum entitativa, & quoad naturam ipsorum secundum se, nihil facit pro diuersitate actuum, si vis actiua exercita circa ipsos est nihilominus eiusdem prorsus rationis. Quia effectus respicit causam suam praecise, quatenus agentem, ac influentem, & non quoad praedicata alia, quae materialiter se habent, quoad modum causalitatis. Patet autem, delectabilia omnia eodem modo afficere, ac mouere appetitum, dum representantur in eodem statu, quantumcunque sint diuersa, quoad entitatem. Igitur ex hac sola diuersitate, non alia, quam pure materialis diuersitas affectuum resultare potest, quod ad esse natu-

rale, & perfectionem physicam ipsorum attinet; tametsi, quoad esse morale multiplex indidem diuersitas specifica prouenire possit, quatenus delectabilia entitativè diuersa possunt eo ipso inducere priuationem multiplicis honestatis specie diuersae. De quo alibi dictum est. At idem delectabile pro diuerso statu, & sub diuersa consideratione inducit affectus specie diuersos. Quia consideratum secundum se praecise, abstrahendo à praesentia, & absentia, adaptat, & conformat sibi appetitum, & eatenus causat amorem, ut dictum est supra. Consideratum verò, ut absens trahit ad se appetitum, & cogit quodammodo, ut moueatur ad ipsum, & eatenus causat concupiscentiam in appetitu sensitivo, & desiderium in rationali: Sicut consideratum, ut praesens, quietat appetitum, & eatenus causat delectationem. Quos tres motus patet esse valde diuersos inter se formaliter, atque adeò diffidere inter se specie. Causa igitur concupiscentiae secundum suam rationem specificam, ut delectabile, quatenus consideratum, ut absens. Licet enim absenti nihil moueat, nihilque causet, cum sit in se nihil; confert tamen, ut bonum, cui adiacet, operetur aliter, atque operatur, idem ut praesens. Quia ipsa praesentia boni est bonum quoddam particulare potens per se ipsam mouere, & agere simul cum bono, quod reddit praesens. Patet autem, amota vna causa partiali, alteram partem exercere se sola diuersam actiuitatem, nec sufficere ad eundem effectum specie, ad quem sufficeret simul cum alia concausa. Itaque absentia delectabilis non variat speciem affectus, tanquam causa partialis specialiter influens ratione sui, sed solum tanquam impedimentum causae cuiusdam partialis, quaeclusa, necesse est, ut virtus causatiua, quae superest, inducat effectum specie diuersum, nempe minus essentialiter perfectum, quam posset inducere coniuncta, cum alia concausa partiali. Igitur delectabile absens est causa concupiscentiae, existente tota vi causatiua penes ipsum delectabile secundum se, penes absentiam verò eiusdem delectabilis, sola vi diminutiva causalitatis, & influxus exhibendi à delectabili, & perfectionis peculiaris, ac maioris communicandae affectui. Hinc apparet responsio facilis ad rationes dubitandi, ut vix necesse sit quidquam addere specialiter circa singulas. Maioris igitur tantummodo claritatis gratia nonnihil adiicitur.

Ad 1. Concupiscentia est affectus ex sua natura imperfectus, & vexans magis animal, quam delectans. Fatigat enim ipsum, tenetque irrequietum, donec perueniat ad praesentiam, & possessionem obiecti delectabilis. Quapropter assignare oportuit in causa eius perfectionem obiectiuam coniunctam cum imperfectione, eademque affectam, ac debilitatam. Haec autem imperfectio est absentia ipsius delectabilis, quae, minuendo eius vim actiuam, est ratio inductiua concupiscentiae per modum negationis remouentis ab illa peculiarem delectationis perfectionem.

Ad 2. Affectus prosequutius, qua prosequutius est, coniungit quidem appetitum cum suo obiecto: Sed si prosequutio sit imperfecta, coniunctio quoque euadit pariter imperfecta, & similiter complacentia, estque eatenus coniuncta cum auersione, & displicentia aliqua, saltem implicite, ac virtualiter. Concupiscentia autem est prosequutio imperfecta, & habet admixtam auersionem aliquam. Quia igitur prosequutio est, causatur à delectabili formaliter, ut tali. Quae verò auersio est, causatur, seu quasi causatur ab absentia formaliter, ut tali. Atque quoad hoc posterius descendit ab amore, & participat rationem odij, & includit in se recessum affectuum,

Quæst. XV. Vtrum concupiscentia, &c. 31

affectuum, atque displicentiam. Concupiscenti enim ita placet, & insinuat, atque vnitur delectabile, quâ tale, vt simul displiceat, quâ abiens est, atque eatenus recedat ab illo.

Ad 3. Præsentia delectabilis intenditur per concupiscentiam, tanquam finis remotus, ad eum modum, quo per omnes electiones mediorum intenditur finis, ad quem ordinantur eadem media. Vnusquisque autem affectus specificatur ex fine suo proximo, & non ex remoto, ac extrinsecò. Quapropter causa proxima, ac immediata concupiscentiæ est delectabile abiens, quatenus conferens ad inducendam præsentiam sui.

Ad 4. Conceditur proportio concupiscentiæ strictè talis cum desiderio strictè tali. Sed negatur desiderium strictè tale ferri posse ad bonum præsens, vt præsens; cum hoc sit obiectum proprium gaudij, vt infra dicitur. Est tamen gaudium perfectum assimilabile, quoad aliquid, desiderio: Quoad hoc mirum, vt non fatiet, nec generet fastidium aliquod, ac molestiam, ratione cuius contingit in delectationibus imperfectis, vt succedat appetitus eas remouendi, nec perseverandi amplius in eisdem. Quod est contrarium naturæ desiderij, vt pote inhians semper ad consequentiam boni desiderati, nec permittentis fastidium, aut remotionem, respectu eius. Quia igitur beati incumbunt bono beatifico ad modum eatenus desiderantium, propterea dicuntur desiderare, tametsi desiderium strictè, ac propriè tale nullum habeant circa bonum suum substantiale.

Ad 5. Voluptates præcedentes habent vim accendendi, & excitandi concupiscentiam, quatenus habent vim augendi experimentalis notitiæ cognitionem delectabilem. Et præterea voluptates corporales iam præteritæ ostendunt per eandem experientiam insufficientiam suam ad quietandum, & explendum appetitum, nisi repetantur sæpius, atque ita augent cognitionem necessitatis querendi alia rursus, atque alia delectabilia. Quapropter delectabile præsens est causa concupiscendi, non directè, sed indirectè tantum, ob incrementum notitiæ circa delectabilia, vel conuenientiam magnam, vel magnam necessitatem. Verum hoc pacto possunt ex alio capite delectationes præteritæ valere plurimum ad compescendas concupiscentias in futurum. Quia per eandem earum experientiam innotescit, quàm sint propudiosa, & quot causent incommoda aduersus partem superiorem, & sæpè quoad bona etiam temporalia salutis, diuitiarum, aliorumque eiusmodi. Quam in rem est magni ponderis documentum Philosophi ponderosè obseruatum à Valerio Maximo lib. 7. cap. 7. *Aristoteles*, inquit, *est vtilissimum præceptum, vt voluptates abicimus consideremus. Quas quidem sic ostendendo minuit. Fessas enim, penitentiaque plenas animis nostris subiecit, quominus cupide reperantur.* Nempe in voluptatibus, quatum experientia præcessit, facilius, & efficacius, atque clarissimè deprehenduntur defectus, & incommoda, quibus subiacent, & ob quæ in posterum vitentur diligenter, atque compescatur concupiscentia demens, quam fouet cognitio delectabilium sensus coniuncta cum ignorantia, & in consideratione nocumentorum, quibus scatent.

Ad 6. Dictum iam est concupiscentiam non esse effectum absentiae positivè influentis in ipsam, sed solum vt remouentis perfectionem peculiarem ab eadem. Mirum igitur non est, quod concupiscens per suum affectum pergat ad remotionem eius imperfectionis, & ad substitutionem affectus alterius carentis eadem imperfectione. Notandum præterea est, affectus non existere gratia sui, sed gratia subie-

cti, cui insunt. Interest autem concupiscentis, vt, deposita ipsa concupiscentia, perueniat ad delectationem, eaque de causa interponit affectum ex sua natura essentialiter transitorium, nec placentem, nisi in ratione medij ad terminum impossibilem cum eodem.

Ad 7. Sufficit notatio præmissa in responsione ad quæstionem initio, ex doctrina D. Thomæ eodem illo in loco. Ad 8. Amor est affectus præcisiuus, supra omnes alios affectus, à particularibus omnibus conditionibus appetibilem, eaque propter attributa illi est, tanquam causa, sola ratio boni secundum se. De reliquo, vtile, vt utile habet rationem puri medij, ac proinde & obiecti purè materialis, nullam secundum se exercentis causalitatem, & vim motiuam in affectus vltos. Hæc igitur de causa, concupiscentiæ, quæ est affectus non vsque adeo vniuersalis, ac præcisiuus, attribuitur determinatè delectabile, vt causa. Quia videlicet vnicum, & adequatum motiuum appetitus sensitiui est ipsum delectabile. Ratio porro, ob quam non suggeritur explicite cognitio in expositione causæ concupiscendi, est, quia necessitas præcognitionis est vniiformiter communis omnibus affectibus, ideòque exposita semel circa primum, ac vniuersalissimum affectum, non necesse est eam repetere circa singulos alios, sed solum expedit exponere rationem differentialem obiecti motiui subintellecta eatenus cognitione ipsius.

QVÆSTIO XV.

Vtrum concupiscentia sit causa actionum solum exteriorum; earumque omnium?

Videtur, nec earum solum, nec omnium esse causa. 1. Quia concupiscentia, & abominatio, seu fuga comparantur inter se, sicut amor, & odium. Amor autem est causa odij, nec est possibile vllum odium, quod non sit ex aliquo amore. Ergo concupiscentia est similiter vniuersalis causa abominationis, seu fugæ, nec est possibilis vlla abominatio, seu fuga, quæ non sit ex concupiscentia. Quæ proinde non est causa actionum solum exteriorum.

2. Sicut ad amorem consequitur concupiscentia, si bonum amatum cognoscatur esse abiens; ita ad concupiscentiam consequitur gaudium, si bonum concupitum cognoscatur esse præsens. Dicendum igitur est, concupiscentiam esse causam gaudij, seu delectationis, sicut dictum est supra amorem esse causam concupiscentiæ. Confirmatur verbis August. tract. 15. in Ioann. ad illud: *Qui biberit ex hac aqua. Fruuntur, ait, voluptate præcedente, & præmissa cupiditate: nam, qui non præmisit cupiditatem, peruenire non potest ad voluptatem.* Ergo cupiditas est causa interioris quoque affectus.

3. Dictum est supra quæst. 10. amorem esse causam vniuersalem omnium operationum amantis. Nullarum igitur eiusdem operationum, ne quidem exteriorum causa est concupiscentia.

4. Delectatio est causa aliquarum operationum exteriorum, vt tripudij, & exultationis, vt dicitur infra quæst. 19. Ergo concupiscentia non est causa omnium operationum exteriorum concupiscentis.

Art. 1. Respondetur. Duo sunt genera effectuum concupiscentiæ, sicut & aliarum passionum. Alij namque sunt, qui procedunt ex ipsa per se, & vniuersaliter; ita vt quilibet affectus concupiscentiæ inducat illos ex sua natura in quolibet concupiscente nisi